

ЕКОНОМІЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Загирьки В.І.

Новоград-Волинський міськвиконком

Шість років Україна знаходиться в перехідному періоді, трансформує суспільство, будує нову державу. В умовах кардинальних змін в соціально-політичному та економічному житті виникла гостра необхідність реформування світогляду людей, орієнтирів та критеріїв оцінки життя і подальшого його забезпечення. Цілком природньо (і це мають, перш за все, зрозуміти всі громадяни, особливо - молоде покоління), що без стійкого переконання саме у самовивітванні, самостійному забезпеченні свого кращого, більш цивілізованого буття, без особистої відповідальності кожного члена суспільства за долю незалежної, суверенної України, а, значить, і свою, швидких, бажаних позитивних змін у нас не відбудеться. І тут лукавити, замовчувати причини сучасного стану суспільства просто грішно, бо у великій мірі саме через відсутність нормально підготовлених кадрів, ринково мислячих і діючих громадян, через невпевнені і явно недостатні дії держави та її органів у центрі і на місцях в країні мають місце такі серйозні негаразди, кризові явища (практично у всіх сферах суспільства), соціально-економічна нестабільність, духовний та професійний нігілізм, розчарування і байдужість.

Складність і в тому, що значна частина нашого населення, особливо літні покоління й середні його верстви, проживши перших кілька років незалежності, відчувши на особистому благополуччі наслідки надто спрощених, романтичних підходів держави, деяких політичних сил до непростих проблем новітнього державотворення, некритичного копіювання зарубіжного досвіду (іноді - абсолютно непридатного до української самобутності, невластивого національному менталітету) з ностальгією згадує недавнє минуле, період відносної стабільності в суспільному житті, не бажає сприйняти потребу обов'язкових реформ епохи перемін, нових тенденцій світового розвитку, прагне всілякими засобами реанімувати, на їх погляд, надійну /для колишньої системи/ жорстку командно-адміністративну практику, органічно поєднану з тоталітаризмом.

Час вимагає кардинальних змін у всіх сферах

суспільства, в тому числі - економічній, виховній, професійному орієнтуванні підростаючого покоління. Потребує нових підходів формування у молоді життєво-прагматичного, економічного мислення, усвідомлення нею закономірностей новітнього розвитку, розбудови українського суспільства. Адже суспільно-економічна ситуація набуває суперкризового, патового стану. В середньому' по Україні на кожне робоче місце претендують на сьогодні /1.10.97./ по 14 безробітних громадян.

Однією з основних ланок цього процесу є загальноосвітня школа, формування в учнів готовності до самостійної цивілізованої, узаконеної економічно-підприємницької діяльності, власного мислення і висновків, пошук шляхів життєзабезпечення суспільства, своїх родин, сімей.

В зв'язку з цим вимагає суттєвого удосконалення зміст навчального процесу, створення незвичайних педагогічних умов для економічного виховання школярів, особливо старшокласників, в період запровадження ринкових відносин. Абсолютно зрозуміло, що це не проста справа, яка потребує неабияких наукових обґрунтувань, практичних навиків, пропозицій, які з успіхом, зацікавленням сприйняли б учні.

А тому, на мій погляд, уже в перші роки навчання в школі необхідно мати потрібні умови, чіткі напрямки формування у учнів початкових уявлень про підприємницьку діяльність, бережливості та її ціну, місцевий та самостійний бізнес, сімейний бюджет. Особливу увагу в цьому процесі необхідно відвести бережливому ставленню до суспільної власності (турбота про свій клас, школу, шкільне обладнання; економія електроенергії, палива, води, охорона навколишнього природного середовища тощо). Чільне місце в навчальних буднях потрібно відвести прищепленню старшокласникам охайності, економії суспільного та свого особистого часу, матеріальних благ. Не дивлячись на початок життєвої ходи, не слід побоюватись розумового перенапруження школярів введенням їх в основні економічні поняття; навпаки,

як свідчить наявний в Житомирській області досвід, заняття старшокласників в різноманітних гуртках технічної творчості позашкільних та шкільних установ, вони із задоволенням, інтересом тягнуться до оволодіння такими поняттями, як: валовий національний продукт, його частка на душу населення, національний прибуток і бюджет, потреби суспільства і рівень їх задоволення, ринок і ціна, податки, фінанси, кредит, банки, бізнес, підприємництво, приватизація тощо.

В цьому відношенні допомогти учням може введення факультативних курсів. Все більше популярним і корисним стає запровадження в школах курсу «Основи економіки», а також «Політологія», що має місце в школі-гімназії міста Новоград-Волинського.

Прикладом перших кроків до створення педагогічних умов системної економічної освіти, виховання старшокласників в сучасних умовах може слугувати організація спецкласів в середніх школах № 7 та № 25 міста Житомира, яким надано статус «Школа-інститут». У створенні вказаних навчальних закладів свою провідну роль та практичну допомогу реалізував приватний фінсько-український Інститут менеджменту і бізнесу. Тут уже в десятому класі учні отримують студентський квиток, вони практично за два роки вивчають всі предмети першого курсу інституту. Крім спеціальних предметів, які викладають висококваліфіковані фахівці вузу, старшокласники поглиблюють знання з української та іноземної мови, інформатики, математики, географії, підприємництва. Це дає змогу разом з отриманням атестату зрілості про середню освіту стати студентом відразу другого курсу інституту.

Показовою є можливість поглиблювати економічні знання учнів і в позашкільних установах. Так, при обласному центрі науково-технічної творчості та першому ліцеї м. Житомира працюють секції економіки обласного територіального відділення МАН /Малої академії наук/. Переможці різноманітних конкурсів-захистів /учні - члени МАН/ в 1997 році стали студентами економічних факультетів вузів України.

Проте, загалом в області, як і в цілому по Україні, ще не створено практично жодного учнівського кооперативу, який би міг працювати на засадах госпрозрахунку; самоокупності. Причини загально відомі: відсутність досвідчених кадрів, бази, стартових фінансових можливостей, недосконалість належної прагматичної, державної, економічної, освітянської політики.

Велике значення у економічному вихованні старшокласників повинне відводитися владою фінансовій підтримці реалізації державної освітянської політики на місцях. Певною мірою це забезпечується, зокрема, в місті Новоград-Волинському, про що свідчать показники бюджетних асигнувань на освіту за останні роки. Як результат, в освітянських колективах стали можливими цікаві

кроки по створенню реальних педагогічних умов економічного виховання учнів в період ринкових перетворень. Такі умови сприяють оволодінню елементарними і більш складними економічними знаннями, ознайомленню зі складними проблемами ринкових відносин, визначенню кожним вихованцем свого місця в нових економічних умовах.

У вже згаданій раніше школі-гімназії /директор С.М. Павловська/, СШ №4 /В.Г.Федорчук/, СШ № 11 /К.Д. Сідлецька/ запроваджені курси «Основи економічних знань» /10-й клас/, «Основи ринкової економіки та підприємництва» / II-й клас/, в яких навчання ведеться за державними програмами, методично забезпечується необхідними посібниками, підручниками видавництва «Відродження», повним комплектом слайдів, відеофільмів та комп'ютерних програм. На базі цих курсів планується ввести міжшкільний курс для старшокласників ще десяти шкіл міста. Тут же організовано «Бізнес-клуб», програма якого передбачає зустрічі з провідними економістами і підприємцями міста, ділові ігри, конкурси-змагання. В 1997/1998 навчальному році передбачено введення програми економічного виховання для першого, а в наступному - для інших класів за апробованими діловими планами.

Серед створених у місті умов для економічного виховання одна з головних полягає у чітко спланованому сприянні міської служби зайнятості та центру соціального захисту молоді в укладанні угод між дирекціями шкіл та замовниками на виконання підготовленими та здібними старшокласниками ремонтних і інших робіт. Загалом, тільки за канікулярний період 1997 року ремонтними учнівськими, а також комплексними учнівсько-батьківськими бригадами виконано обсяг робіт на суму понад 44 тисячі гривень.

Справжнім методично-організуючим, профорієнтаційним центром економічного виховання, ринкового мислення школярів став міський Палац шкільної молоді /З.О. Шлендер/, де функціонує понад 25 профільних об'єднань, гуртків.

Повчальний досвід економічного виховання накопичено і у школах №№ 2, 3, 6, 7, /директори В.С. Титяневич, О.О. Кучийський, Б.О. Осадчук, В.І. Овдіюк/, де запроваджені і функціонують курси «Основи вибору професії» /8-9 класи/, «Обробка деревини» /9-11 класи/, «Школа молоді господині» /9-11 класи/, «Основи виробництва» /11 клас/, «Основи підприємницької діяльності» /10 клас/.

Тут, а також в СШ № 4, функціонують гуртки художньої вишивки, пошиття одягу для іграшок; вироби реалізуються, виручені кошти (за погодженням зі школярами) витрачаються на придбання необхідних матеріалів, заохочення. В СШ № 3 на базі шкільної майстерні по дереву і металу працює гурток декоративно-прикладного мистецтва, кошти від замовлень направляються на ремонт та благоустрій. Тут же, як і в інших школах, планується запровадження курсу «Основи сімейної економіки та малого бізнесу» для учнів 9-х класів, організація молодіжного кафе на

госпрозрахункових засадах із залученням до роботи старшокласників.

Надаючи важливого значення адаптації вихованців до умов формування ринкових відносин, керівництво школи № 5 /Н. В. Максимова/ запровадило поглиблене вивчення швейної справи для дівчат та столярної для хлопців.

Однією із провідних шкіл міста в справі збору металобрухту та макулатури є школа № 6 та № 7. В цьому році ними (згідно угоди з відповідними господарськими структурами) доставлено на 51 базу цих матеріалів сумою понад 3 тисячі гривень, які направлені на ремонт школи, заохочення учнів. Тут одержано державну ліцензію та запроваджено поглиблене вивчення авто - і швейної справи /починаючи з восьмого класу/. Як результат, разом з атестатом зрілості про середню освіту випускники отримують професію водія автомобіля категорії «С» та швей-мотористки. Планується: професійна підготовка водіїв з інших шкіл, технікумів, училищ міста, відродження шкільних ярмарків з продажу виробів, виготовлених учнями на заняттях гуртків та в домашніх умовах.

В школі № 7 створено куточок професійної орієнтації школярів; психологом, працівниками міських служб постійно практикуються лекції на теми психологічної готовності учнів до вибору професії, шкільні фірмові ярмарки для батьків та мешканців прилеглої мікрорайону. На базі школи працюють гуртки міського Палацу шкільної молоді з фітодизайну, вишивки, запроваджується цикл лекцій з основ підприємницької діяльності, ринкових відносин, а також з правових засад підприємництва. до проведення яких залучаються керівники та спеціалісти міських державних структур, підприємств, приватних фірм. Відкрито гурток з проблем маркетингу.

Помітною є практика створення необхідних педагогічних умов освітянським колективом СШ № 9: учні /дівчата/ 10-11 класів протягом навчального року проходять безкоштовну виробничу практику в торговельних підприємствах, магазинах міста з наступним /після закінчення школи/ працевлаштуванням. На самоокупність переведено кондитерський цех школи, де здібними школярами поглиблюються знання та набуваються навички у справі виготовлення кондитерських виробів. Обсяг середньомісячного їх заробітку перевищує 6 тисяч гривень /половина щомісячного виробництва

промислової продукції заводом будматеріалів за останній рік!/. Тут практикується робота шкільної виробничої бригади у шефському сільськогосподарському підприємстві по догляду за сільськогосподарськими культурами та збору врожаю. Цьогорічний розрахунок колективного господарства зібраною продукцією суттєво знизив ціни у шкільній їдальні.

Цікава практика має місце в школі № 10 /З.М. Козубенко/, де розроблена своя концепція професійної, підприємницької орієнтації школярів, функціонують різноманітні гуртки /виготовлення виробів з дерева, рам для картин, коробок з природного матеріалу, вишивання/. Реалізація виробів на шкільному маркеті дозволила в цьому році придбати тканини, нитки для вишивання, інструменти в майстерню і т.п. на 120 гривень.

Розроблено міськвиконкомом програмою економічного виховання в освітянській сфері міста передбачені значні асигнування, створення глибоко продуманих педагогічних умов для періоду ринкових перетворень. Зокрема, на базі міського центру соціального захисту молоді буде запроваджено курс «Правові засади організації підприємницької діяльності» для учнів 10-11 класів. В ході періодичних бесід працівників центру та державної податкової адміністрації зі старшокласниками на предмет їх самовизначення проведено ряд тестувань на професійну придатність /ця робота продовжується/, що дає змогу випускникам реально оцінювати свої можливості.

Мерією міста за поданням центру зайнятості щорічно проводиться бронювання необхідної кількості робочих місць на підприємствах для випускників-сиріт та тих, що перебувають під опікою. Як і раніше, поглиблюються шефські зв'язки, взаємодопомога, професійне збагачення та орієнтація школярів на проблеми ринкового сьогодення.

Вся ця робота (як і її багатогранний комплекс з боку владних структур, всіх суб'єктів суспільно-економічного життя) забезпечує порівняно сприятливі умови для благополучного життєзабезпечення населення міста, його нормальної перспективи як містечка європейського рівня.